

Hołodok, Stanisław

Sprawowanie Eucharystii w archidiecezji białostockiej dziś : (blaski i cienie)

Studia Teologiczne 18, 349-363

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. STANISŁAW HOŁODOK

SPRAWOWANIE EUCHARYSTII W ARCHIDIECEZJI BIAŁOSTOCKIEJ DZIŚ (BLASKI I CIENIE)

Treść: Wstęp; I. Przewodniczący zgromadzenia eucharystycznego; II. Wierni uczestnicy tegoż zgromadzenia; III. Miejsce sprawowania Eucharystii; IV. Uwagi Stolicy Apostolskiej co do sposobu celebrowania Eucharystii; V. Blaski sprawowania Eucharystii w archidiecezji białostockiej; VI. Cienie tegoż sprawowania; VI. Wnioski końcowe.

Wstęp

Na Soborze Watykańskim II przypomniano nam, że nasz Zbawiciel, w Wielki Czwartek, w wieczerniku, ustanowił Eucharystyczną Ofiarę Ciała i swojej Krwi, aby w niej aż do swojego powtórnego przyjścia „utrwalić Ofiarę Krzyża i tak umiłowanej Oblubienicy Kościołowi powierzyć pamiętkę swej Męki i Zmartwychwstania: sakrament miłosierdzia, znak jedności, węzeł miłości, ucztę paschalną, w której pożywamy Chrystusa, w której dusza napelnia się łaską i otrzymuje zadatek przyszłej chwały”¹. Ponieważ Eucharystia jest postrzegana przez Kościół jako źródło, a zarazem szczyt całego życia chrześcijańskiego², dlatego też podczas ostatniego Soboru postanowiono zreformować liturgię (także dotyczącą Eucharystii), aby chrześcijanie podczas tego misterium wiary nie byli obecni jako „obcy i milczący widzowie”, lecz aby brali w niej udział w sposób świadomy, czynny i pełny, korzystając ze stołu Słowa Bożego, jak też posilając się przy stole Ciała Pańskiego i wraz z kapłanem składali „niepokalaną hostię”, tzn. Chrystusa Ojcu, dołączając do tej ofiary siebie samych³. W moim wystąpieniu pragnę najpierw przypomnieć, jak widzi Kościół po Vaticanum II przewodniczącego zgromadzenia liturgicznego (eucharystycznego), tzn. głównie kapłana; następnie dobrze będzie popatrzeć na

¹ Sobór Watykański II. Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Conciliae*, 1963 (dalej = KL) 47.

² Sobór Watykański II. Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 1964 (dalej = KK) 11.

³ KL 48.

wiernych uczestniczących w świętej liturgii, przypomnieć wymogi Kościoła co do miejsca sprawowania Eucharystii. Stolica Apostolska po Soborze Watykańskim w swoich dokumentach czyniła spostrzeżenia co do problematyki odnowy liturgicznej, szczególnie Eucharystii, na co też zwrócimy uwagę. W świetle powyższego, mam nadzieję, łatwiej będzie nam dostrzec blaski, a może też i cienie sprawowania Eucharystii w naszej archidiecezji. Mówiąc o Eucharystii mam na myśli Mszę św. i kult eucharystyczny poza mszalny. Chcę też zauważyć, że wyznaczony temat mojego referatu jest bardzo szeroki, dlatego też nie będę mógł wszystkiego uwzględnić w jednym wystąpieniu, za co już przepraszam Czcigodnych Uczestników dzisiejszego spotkania.

I. Przewodniczący zgromadzenia eucharystycznego

W *Katechizmie Kościoła Katolickiego* (dalej - KKK) czytamy, że „Prezbiterzy, choć nie posiadają szczytu kapłaństwa i w wykonywaniu swojej władzy zależni są od biskupów, związani są jednak z nimi godnością kapłańską i na mocy sakramentu kapłaństwa, na podobieństwo Chrystusa, najwyższego i wiecznego Kapłana, wyświęceni są, aby głosić Ewangelię, być pasterzami wiernych i celebrować kult Boży jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu”⁴. Poprzez swoje święcenia prezbiterzy uczestniczą w powszechnym posłaniu powierzonym Apostołom przez Chrystusa. Swoje kapłaństwo realizują w kulcie Kościoła, głównie w Eucharystii, „w której działając w zastępstwie (*in persona*) Chrystusa i głosząc Jego tajemnicę, łączą modlitwy wiernych z ofiarą Tego, który jest ich Głową, i uobecniają we Mszy świętej, aż do przyjścia Pańskiego, jedyną świętą ofiarę Nowego Testamentu, mianowicie Chrystusa, ofiarującego się raz jeden Ojcu na ofiarę niepokalaną”⁵. Sobór Watykański poucza, że z Eucharystii czerpie całą swoją moc posługiwanie kapłańskie⁶.

Warto też przypomnieć, że przy święceniach kapłańskich podkreśla się bardzo, że prezbiterzy złączeni z kapłaństwem biskupów mają głosić Ewangelię, kierować ludem Bożym i oddawać cześć Bogu przede wszystkim przez składanie Ofiary Chrystusowej i sprawowanie sakramentu pokuty. To też przyrzekaliśmy przy naszych święceniach⁷.

---

⁴ KK 28: KKK 1564.

⁵ KK 28; KKK 1565-1566.

⁶ Sobór Watykański II. Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbiterorum ordinis*, 1965, 2.

⁷ *Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*. Katowice 1999 s. 73, 75. W drugim wydaniu *Obrzędów* zmieniono treść pytania dotyczącego kultu w porównaniu do wydania pierwszego: „Czy na chwałę Boga i dla uświęcenia chrześcijańskiego ludu chcesz pobożnie i z wiarą sprawować misteria Chrystusa, a zwłaszcza Eucharystyczną Ofiarę i sakrament pokuty zgodnie z tradycją Kościoła’?”.

Bardzo mocno podkreśla związek kapłaństwa z Eucharystią papież Jan Paweł II. Pisał w 1980 roku w swoim liście wielkoczwartkowym do biskupów, że Kapłaństwo Biskupów i Prezbiterów, a obok nich posługa Diakonów pozostają w najściślejszym związku z Eucharystią, która jest „główną i centralną racją bytu sakramentu Kapłaństwa”. Kapłani są „z Niej” - Eucharystii i dla „Niej” - dla Eucharystii. Są też za Eucharystię odpowiedzialni: biskup w swoim Kościele lokalnym, kapłan w swojej wspólnocie wiernych powierzonej mu przez biskupa. Eucharystia jest też powierzona całemu ludowi. Dlatego też biskupi i kapłani powinni dawać przykład wiernym świeckim swojej miłości i czci dla tego wielkiego Sakramentu⁸. Jan Paweł II z okazji 25. rocznicy wydania Konstytucji *Sacrosanctum Concilium* podkreślał wielką godność kapłanów, mówiąc, że Chrystus jest obecny i działa w osobie odprawiającego kapłana, który nie tylko jest powołany do tej funkcji, lecz przez fakt otrzymania święceń kapłańskich ma działać *in persona Christi*. Tej godności, poucza papież, powinna odpowiadać postawa wewnętrzna, która uwidacznia się w szatach liturgicznych, w miejscu, które zajmuje kapłan i w słowach przez niego wypowiedzianych⁹.

Kościół przypomina, że niezastąpioną wartością dla każdego kapłana jest codzienne sprawowanie Mszy św., chociażby w niej nie uczestniczył żaden wierny. Kapłan powinien przeżywać Mszę św. jako centralną chwilę dnia i codziennej posługi pasterskiej. Taka Msza św. codziennie celebrowana ma być wynikiem szczerego pragnienia jego spotkania z Chrystusem, który skierował do niego wezwanie: „Pójdź za Mną”(J 1,43). Każdy kapłan - celebrans powinien troszczyć się, by celebrować Mszę św. z pobożnością i wewnętrznym udziałem myśli i serca. Winien też wykorzystać w celebracji eucharystycznej wszystkie swoje zdolności, by ożywić uczestnictwo wszystkich wiernych w Najświętszej Ofierze¹⁰.

Pobożność kapłana ma mieć charakter liturgiczny, tzn. każdy kapłan ma być wtedy pobożny i dążyć do świętości, gdy sprawuje świętą liturgię, celebrowa Mszę św., głosi słowo Boże, sprawuje inne sakramenty i sakramentalia, gdy celebrowa Liturgię Godzin. Taka pobożność i naśladowanie Chrystusa posłusznego Ojcu i pełniącego Jego wolę, mają

---

⁸ List Ojca świętego Jana Pawła II do wszystkich biskupów Kościoła o Tajemnicy i kulcie Eucharystii. Typis Polyglottis Vaticanis 1980, 2.

⁹ List apostolski Ojca Świętego Jana Pawła II w dwudziestą piątą rocznicę ogłoszenia Konstytucji soborowej „*Sacrosanctum Concilium*” o świętej liturgii. Libreria Editrice Vaticana 1988, 7.

¹⁰ Kongregacja ds. Duchowieństwa. *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów*, 1994 (dalej = DPŻK). Citta del Vaticano, 49.

mu pomoc, aby był w sprawowaniu kultu posłuszny Kościołowi i w jego ramach ten kult sprawował¹¹.

Do problematyki głoszenia słowa Bożego i sprawowania sakramentów, w tym Eucharystii, nawiązała Stolica Apostolska, przygotowując nas do Wielkiego Jubileuszu. Kapłan działając *in persona Christi* prowadzi Lud Boży do świętości. Z racji Roku świętego przypomniano nam, kapłanom, potrzebę godnego sprawowania liturgii świętej. Bóg może zbawiać ludzi także i przez niegodnych szafarzy, jednakże wola Boża jest inna, mianowicie aby posługiwali prezbiterzy odznaczający się świętością życia, zjednoczeni z Chrystusem, nienaganni pod względem moralnym; tacy, którzy za Apostołem mogliby powiedzieć: „żyje już nie ja, ale żyje we mnie Chrystus” (Ga 2,20)¹². Poprawne celebrowanie Mszy św. będzie sposobem nowej ewangelizacji, może niewierzących doprowadzić do wiary, a wierzących w ich wierze umocnić. W głoszeniu słowa Bożego kapłan ma być sługą słowa, a nie jego panem. Tym bardziej to słowo będzie skuteczne, im bardziej kapłan będzie zjednoczony z Chrystusem, jak wyżej już wspomniano, jeżeli wejście na ambonę poprzedzi modlitwa, medytacja i odpowiednie przygotowanie homilii¹³.

Jak widzimy, wielka jest godność kapłana: celebransa, głosiciela słowa Bożego i przewodnika ludu po drogach zbawienia. Kapłan ma też swoje zobowiązania wobec Kościoła wynikające z pełnionych przez niego funkcji.

Zebrani na soborze biskupi przypomnieli w Konstytucji *Sacrosanctum Concilium*, że czynności liturgiczne nie są czynnościami prywatnymi, ale kultem Kościoła, będącego „sakramentem jedności”. Kościół jest ludem świętym, zjednoczonym i zorganizowanym pod przewodnictwem biskupów. Stąd też obrzędy liturgiczne należą do całego Kościoła. Prawo kierowania liturgią należy wyłącznie do władzy kościelnej. Przysługuje ono Stolicy Apostolskiej i zgodnie z prawem biskupowi. Dlatego też nikomu, chociażby był kapłanem, nie wolno na własną rękę niczego dodawać, ujmować lub zmieniać w liturgii¹⁴. Papież Paweł VI przypominał, że „Kto wykorzystuje reformę do przeprowadzania samowolnych eksperymentów, ten trwoni energię i obraża zmysł kościelny”¹⁵. Stolica Apostolska

---

¹¹ Por. W. Schenk. *Formacja liturgiczna*. „Ateneum Kapłańskie” T. 70(1967) s. 250-252.

¹² Kongregacja ds. Duchowieństwa. *Kapłan głosiciel słowa Bożego, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa*, 1999 (dalej = KGSP). Poznań 1999 s. 22-23.

¹³ Tamże s. 16-23.

¹⁴ KL 22, 26.

¹⁵ Kongregacja dla Sakramentów i Kultu Bożego. *Instrukcja „Inaestimabile donum” w sprawie niektórych norm dotyczących kultu Tajemnicy Eucharystycznej*, 1980 (dalej = Instrukcja 1980). Watykan 1980 s. 4.

niejednokrotnie przypominała kapłanom o potrzebie świadomego szacunku dla norm liturgicznych. Liturgia święta stanowi bowiem dziedzinę, w której kapłan powinien mieć szczególną świadomość, że jest sługą i być wiernie posłuszny Kościołowi. Odnosi się to szczególnie do celebracji sakramentów, w tym na pierwszym miejscu Eucharystii. Celebracje te są w sensie ścisłym działaniami Chrystusa i Kościoła, a kapłan sprawuje je w osobie Chrystusa i w imieniu Kościoła dla dobra wiernych. Wierni mają prawo uczestniczyć w takich celebracjach, w takiej Mszy św., jakiej chce Kościół, a nie według osobistego upodobania jakiegoś kapłana, jak również „według nie zatwierdzonych partykularyzmów obrzędowych, będących wytworem poszczególnych grup, które dążą do zamknięcia się na powszechność Ludu Bożego”¹⁶.

W odnowionej po Vaticanum II liturgii należy respektować prawo każdego do wykonywania podczas celebracji liturgicznej tylko tych funkcji, które do niego ściśle należą „z natury rzeczy i na mocy przepisów liturgicznych”¹⁷. Stąd też kapłan lub diakon nie powinien wykonywać czytań mszalnych, psalmu responsoryjnego, jeżeli w czasie zgromadzenia jest obecny lektor i psalterzysta dobrze przygotowani do swoich funkcji. Nie należy kapłanowi czytać Ewangelii, jeżeli jest obecny podczas Mszy św. diakon. Świecki natomiast (nie mający święceń) nie może głosić podczas liturgii homilii.

II. Wierni uczestnicy zgromadzenia eucharystycznego

Celem odnowy liturgii, jak wspomniano na początku, było ożywienie uczestnictwa wiernych świeckich w świętej liturgii, także eucharystycznej. Wierni na mocy przyjętych sakramentów inicjacji chrześcijańskiej mają udział w kapłaństwie Chrystusa i z tej racji są przeznaczeni do udziału w liturgii, do jej sprawowania. Ich kapłaństwo nazywa się wspólnym lub powszechnym. Powszechne kapłaństwo wiernych i kapłaństwo hierarchiczne, służebne; różnią się między sobą istotą, a nie stopniem, są sobie przyporządkowane; jedno i drugie uczestniczy w jednym kapłaństwie Chrystusowym. Kapłaństwo urzędowe nie oznacza samo z siebie wyższego stopnia świętości w stosunku do powszechnego kapłaństwa wiernych. Prezbiterzy natomiast przez święcenia otrzymują specjalny dar i zadanie, aby pomagali wiernym spełniać ich powszechne kapłaństwo¹⁸.

---

¹⁶ DPŻK 64.

¹⁷ KL 28.

¹⁸ KK 10; Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny sakramentów. *Instrukcja o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów*, 1997 (dalej = Instrukcja 1997). „L'Osservatore Romano” 19(1998) nr 12 s. 32.

Kościół na ostatnim Soborze wyraził życzenie, aby wierni świeccy uczestnicząc w Ofierze Eucharystycznej, składali „Bogu boską Żertwę ofiarną, a w raz z nią samych siebie”. W ten sposób zarówno przez składanie ofiary, jak i przez Komunię św. będą brali udział w czynnościach liturgicznych w sposób sobie właściwy. Umocnieni słowem Bożym i posileni Ciałem Chrystusa będą realizować jedność Chrystusowego Kościoła¹⁹. Aby to mogło urzeczywistniać się, czynny udział wiernych w liturgii powinien mieć cztery stopnie.

Najpierw udział wiernych w liturgii ma być świadomy. Powinni oni, przy pomocy kapłanów, uświadomić sobie, że mają prawo i obowiązek do aktywnego udziału w kulcie Bożym. Ma to być udziale czynny, więc udział w śpiewie, w recytacjach, aklamacjach, w postawach (stanie, klęczenie itd.). Ma to być także udział owocny, prowadzący do uświęcenia całego ich życia.

Pierwszy stopień udziału wiernych - polega na zaznajomieniu się ze znakami liturgicznymi. Bóg nas zbawia w liturgii, poprzez święte znaki, obrzędy.

Drugi stopień uczestniczenia w liturgii - polega na czynnym włączeniu się w kult (uczestnictwo zewnętrzne i wewnętrzne).

Trzeci stopień uczestnictwa - polega na pełnym włączeniu się w liturgię wraz z przyjmowaniem Chrystusa w Eucharystii.

Czwarty stopień - polega na połączeniu wyznawanej wiary z życiem codziennym, na włączeniu otrzymanych owoców liturgii, Mszy św. w realizację swojego chrześcijańskiego powołania, w spełnianie obowiązków swojego stanu²⁰.

Wierni mają prawo wiedzieć, że Kościół powierza im pewne funkcje do spełniania podczas liturgii, np. w czasie Mszy św.²¹. Nie mogą jednak oni wchodzić w funkcje kapłańskie, jak np. czytać Ewangelii w czasie Mszy św., czy też głosić homilii lub też udzielać Komunii św. wiernym albo sobie, gdy w tym czasie jest odpowiednia liczba szafarzy zwyczajnych Komunii św.²².

Dobrze będzie, gdy w parafii znajdą się liturgiczne zespoły wiernych dorosłych lub młodzieży (obu płci) oraz starszych ministrantów, upoważnionych do pełnienia posług, do jakich są uprawnieni na mocy wspólnego kapłaństwa, mianowicie: wygłaszania przygotowanego uprzednio na piśmie wprowadzenia do czytań biblijnych i samych czy-

---

¹⁹ Por. KK 11.

²⁰ T. Sinka. *Zarys liturgiki*. Paradyż - Gościkowo 1988 s. 67.

²¹ KL 28.

²² Instrukcja 1997 s. 34 - 36.

tań, śpiewów międzylekcyjnych, wezwań modlitwy powszechnej, udziału w scholi lub chórze, zbierania w kościele ofiar pieniężnych oraz przynoszenia ich do ołtarza wraz z chlebem, winem i wodą. Przed niedzielą lub świętem winno mieć miejsce spotkanie duszpasterza z osobami pełniącymi funkcje w danej Eucharystii, aby jeszcze raz wszystko ustalić, sprawdzić i jak najlepiej przygotować się do wypełnienia powierzonego świeckim zadania. Także dobrze byłoby, aby każda celebrowana Msza św. niedzielnej lub świątecznej była poprzedzona krótkim przygotowaniem wiernych do wykonywania pieśni, refrenu psalmu responsoryjnego lub innych aklamacji²³.

III. Miejsce sprawowania Eucharystii

Wiadomości na ten temat (samo miejsce, ołtarz, wyposażenie prezbiterium, miejsca dla wiernych, wystrój kościoła, materia Eucharystii) zawsze znajdziemy w *Ogólnym Wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego* (dalej = OWMR)²⁴. Bardzo dobry jest też artykuł poświęcony temu zagadnieniu, opracowany przez ks. prof. dr. hab. Zbigniewa Wita z KUL, opublikowany w naszych *Wiadomościach Kościelnych Archidiecezji Białostockiej* (dalej WKAB)²⁵.

Tylko dla przypomnienia - ołtarz winien być stały, wolnostojący, dobrze widoczny przez wiernych. Powinien być nakryty jednym, białym, czystym obrusem bez koronek zakrywających z boku kamień lub drewno mensy. Obok ołtarza, ewentualnie na mensie, ma być ustawiony duży krzyż z figura Ukrzyżowanego od strony wiernych. Obok ołtarza, lepiej niż na mensie winny znajdować się lichtarze ze świecami z wosku (nie imitacje świec ani też naftowe lampy w kształcie świec) - w ilości parzystej: 2, 4 lub 6, gdy celebrowa biskup diecezjalny - 7. Do czasu rozpoczęcia Liturgii Eucharystii na mensie nie może stać pulpit z mszałem, kielich z pateną lub podstawka do mikrofonu lub z mikrofonem.

Ambona ma być miejscem wykonywania czytań biblijnych, psalmu responsoryjnego, homilii i modlitwy powszechnej. Nie należy z niej czytać komentarzy, dyrygować śpiewem lub podawać ogłoszeń duszpasterskich. Ambona powinna być wykonana, w miarę możliwości z takiego samego materiału jak ołtarz i ustawiona na linii tegoż ołtarza. Należy na niej zamontować dobre nagłośnienie i dyskretne oświetlenie.

---

²³ S. Czerwik. *Celebracja Eucharystii zgodna z przepisami „Ogólnego Wprowadzenia do Mszy świętej”*. „Anamnesis” 6(1998/1999) nr 3(18) s. 45.

²⁴ OWMR 253 - 280.

²⁵ Z. Wit. *Posoborowe normy kształtowania przestrzeni do sprawowania liturgii*. WKAB 26(1998) nr 1 s. 90-111.

Krzesło (sedilia) dla kapłana przewodniczącego nie może mieć charakteru tronu, winno być usytuowane „twarzą” do wiernych, nie za blisko ambony. Może być przed nim pulpit na mszał, ale małych rozmiarów, aby nie konkurował z amboną. Potrzebne są też miejsca dla ministrantów i innej służby liturgicznej.

W prezbiterium ma być także maty stolik (kredencja) przykryty białym obrusem, na którym przede Mszą umieszcza się kielich (zawsze przykryty welonem białym lub w kolorze ornatu), patenę z hostią dla kapłana i komunikantami do konsekracji dla wiernych, ampułki z winem i wodą. W przypadku procesji z darami chleb, wino i wodę ustawia się na stoliku w głębi nawy²⁶.

W *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów* (1994) znajdujemy zachętę, aby kapłani zadbali o znaki rzeczowe w liturgii. „W cywilizacji coraz bardziej wrażliwej na komunikację za pośrednictwem znaków i obrazów, kapłan powinien zwrócić właściwą uwagę na to wszystko, co może podkreślić godność i sakralność celebracji eucharystycznej. Jest ważne, by dobrze uwydatnić w niej odpowiedniość i czystość miejsca, architekturę ołtarza i tabernakulum, szlachetność naczyń liturgicznych, szat, śpiewu, muzyki, świętego milczenia itd. Są to elementy, które mogą przyczynić się do lepszego uczestnictwa w Ofierze eucharystycznej”²⁷.

IV. Uwagi Stolicy Apostolskiej co do sposobu celebrowania Eucharystii

Stolica Apostolska ocenia pozytywnie wprowadzona reformę liturgiczną, także dotycząca Eucharystii. Jednakże nie zawsze wszystko, co dzieje się w liturgii Kościoła, jest prawidłowe. I tak w 1980 r. w Instrukcji *Inaestimabile donum* zauważono:

1. Liturgia słowa i Liturgia Eucharystii stanowi jeden akt kultu. Trzeba więc być na całej Mszy, aby móc przystąpić do Komunii św. Nie można lekceważyć czytań biblijnych we Mszy, skracać ich lub opuszczać ani też nigdy zastępować słowem ludzkim.
2. Czytanie Ewangelii należy pozostawić diakonowi lub kapłanowi. Wiernym - inne czytania biblijne. Homilia należy we Mszy tylko do kapłana lub diakona.
3. Modlitwa eucharystyczna należy tylko do kapłana. Jest nadużyciem powierzenie niektórych jej części diakonowi lub wiernym świeckim do odmawiania.

---

²⁶ S. Czerwik. *Celebracja Eucharystii* s. 44-45; S. Hołodok. *Obrzędy Mszy świętej według Mszału rzymskiego dla diecezji polskich*. WKAB 13(1987) nr 1 s. 49-50.

²⁷ DPŻK 49.

4. Należy używać modlitw eucharystycznych zatwierdzonych przez Kościół i nic nie wolno w nich zmieniać. Nie wolno stosować modlitw eucharystycznych prywatnie ułożonych.
5. Podczas modlitwy eucharystycznej nie może być żadnych śpiewów, a kapłan mają wyraźnie wypowiadać, aby wszyscy ją dobrze słyszeli i rozumieli.
6. W koncelebrze należy być od samego początku. Głos dominujący ma główny celebrans. Do niego też należy początek m modlitwy powszechnej i modlitwa końcowa.
7. Materia Eucharystii. Należy używać chleba pszennego, przaśnego. Do mąki pszennej i wody nie można dodawać żadnych obcych składników. Materia Eucharystii „winna mieć postać prawdziwego pokarmu”. Wino do sprawowania Eucharystii powinno być „z owocu winnego krzewu” (Łk 22,18), naturalne i gronowe, tzn. bez domieszki obcych substancji.
8. Przy Komunii św. wierni nie mogą sami brać chleb konsekrowany i święty kielich, a tym bardziej podawać go jedni drugim.
9. Wierny, zakonnik lub świecki, upoważniony jako szafarz nadzwyczajny Eucharystii, może tylko wtedy udzielać Komunii św., gdy nie ma kapłana, diakona lub akolity albo gdy kapłanowi stoi na przeszkodzie jego podeszły wiek lub gdy jest wielka liczba komuniujących. Godny nagany jest fakt, gdy kapłan sarn nie udziela Komunii, a zleca to wiernym świeckim.
10. Kościół zawsze żądał od wiernych szacunku i czci dla Eucharystii. Zależnie od rozporządzenia Konferencji Episkopatu wierni mogą przyjmować Komunię św. klęcząc lub w postawie stojącej. Przy postawie stojącej należy najpierw przyklęknąć. Episkopat Polski zarządził, że w Polsce (1980) wierni przyjmują Komunię św. do ust postawie klęczącej. Na stojąco, gdy jest Komunia św. pod dwiema postaciami²⁸.
11. Chrystus Pan jest obecny w Eucharystii także po udzieleniu Komunii św. Dlatego cząstki Eucharystii (partykuły) winny być spożyte lub ze czcią przechowywane. Nie przechowuje się wina konsekrowanego.

---

²⁸ Episkopat Polski. *Przepisy wykonawcze do Instrukcji kongregacji do spraw Sakramentów i Kultu Bożego „Inaestimabile donum” z 3 kwietnia 1980 r. (11 XII 1980)*. W: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1988*. Opr. Cz. Krakowiak, L. Adamowicz. Lublin 1999 s.49; S. Czerwik. *Celebracja Eucharystii* s. 50; *Kalendarz liturgiczny archidiecezji białostockiej na Rok Pański Jubileuszowy 2000*. Opr. S. Hołodok. Białystok 1999 s. 41-42.

12. Należy przestrzegać przepisów dotyczących puryfikacji.
13. Ze szczególnym szacunkiem należy odnosić się do ksiąg i naczyń liturgicznych.
14. Należy zadbać o dziękczynienie po Komunii św. (milczenie, śpiew).
15. Kobieta nie może być ministrantką, chociaż może pełnić inne funkcje.
16. Specjalną troskę należy okazać w celebrowaniu Mszy św., które mają być transmitowane przez telewizję lub radio.
17. Przed Najświętszym Sakramentem zamkniętym w tabernakulum lub wystawionym publicznie należy zachować czcigodny zwyczaj przykłękania.

Do powyższych spraw nawiązał papież Jan Paweł II w osiem lat później, pisząc list dla uczczenia 25 rocznicy wydania Konstytucji *Sacrosanctum Concilium*. Podkreślił wówczas, że niektórzy księgi liturgiczne odnowione przyjęli nieufnie, z pewną dozą rezerwy; inni pozostali przy starym sposobie celebrowania; inni wprowadzili zmiany nie takie, jakie zaproponowała Stolica Apostolska. Papież napiętnował wprowadzanie własnych tekstów do tekstów liturgicznych, zastępowanie tekstów biblijnych świeckimi lub wręcz tworzenie własnych modlitw eucharystycznych²⁹.

V. Blaski sprawowania Eucharystii w archidiecezji białostockiej

Wobec powyższego każdy z nas tu obecnych kapłanów może odpowiedzieć sobie, jak sprawowana jest Eucharystia przez niego, w jego kościele, wspólnocie wiernych. Mogą też na to pytanie odpowiedzieć alumni, każdy dla siebie, jak postrzega Eucharystię, Mszę św. w Seminarium, w swojej rodzinnej parafii, jak w niej uczestniczy.

Wydaje się, że można powiedzieć, że ten obraz w naszej archidiecezji jest pozytywny.

Przygotowane zostały do nowej liturgii nasze kościoły, wszędzie są ołtarze twarzą do wiernych, ambony (lektoria), miejsca dla celebrynsa. Są odnowione szaty liturgiczne i każdy kościół posiada odpowiednie księgi liturgiczne.

Wzrósł czynny udział wiernych w liturgii mszalnej. Jest on dzisiaj bardziej świadomy i pełny. Jest dobra liczba uczestniczących w niedzielnej Mszy św., tzw. dominantes. Badania wiernych z 24 X 1999 r.³⁰ wskazują, że tej niedzieli na Mszy św. w archidiecezji białostockiej były 155863 osoby na 368999, co stanowi 42,28%. Dla pewnej naszej orientacji podam, że w poszczególnych dekanatach tego dnia uczestniczyło we

---

²⁹ *List apostolski (...) 1988*, 11,13.

³⁰ Kuria Metropolitalna Białostocka. *Teczka: praktyki niedzielne 24 X 1999*.

Mszy św.: w dekanacie Białystok Południe - 43,88%, Białystok - Północ - 39,80%, Białystok Śródmieście - 49,34%, Białystok - Wschód - 51,66%, Białystok - Zachód 40,33%, Dąbrowa Białostocka - 44,70%, Knyszyn - 30,50%, Korycin 42,69%, Krynki - 44,40% i Sokółka - 40,37%. Najwięcej dominantes było w następujących parafiach białostockich: kaplica AWSD - 100%, św. Andrzeja Boboli - 93,84%, NMP Królowej Rodzin - 69,05%, Katedra - 65,60%, Niepokalanego Serca NMP - 54,39%, św. Kazimierza - 51,52%, NMP Matki Kościoła - 50,98%. W parafiach poza białostockich: Kuźnica - 86,40%, Święta Woda - 84,90%, Podlipki - 81,00%, Zwierzyniec Wielki - 70,00%, Brzozowa 62,37%, Jatwież Duża - 60,91 %, Rynki - 59,52%, Rożanystok - 57,20%, Lipina - 54,40%, Jasionówka - 53,53%, Uhowo - 53,33%, Grodzisk - 52,60%, Księżyno - 51,76%, Tryczówka - 51,08, Giełczyn 50,40% i Minkowce 50,30%. Np. w roku 1997 (wiernych 372674) wydano w archidiecezji białostockiej 6787000 Komunii św., czyli 18 na jedną osobę przypadło w tym roku. W roku 1998 (wiernych 375451) wydano 6434000 Komunii św., czyli 17 przypadło na jedną osobę, nieco mniej³¹.

Dało się zauważyć następujące pozytywy (blaski):

Wiele osób zamawia Msze św., za zmarłych: w siódmy, trzydziesty dzień, w rocznicę, w dzień imienin; Msze św. gregoriańskie; są coraz częstsze Msze św. w rocznicę ślubu (poza srebrnym lub złotym jubileuszem) i w innych intencjach. Podczas tych Mszy św. zamawiający są obecni i przystępują do Komunii św.

Wzrasta w parafiach liczba wiernych często przystępujących do Komunii św.

Jest dość żywy udział wiernych w śpiewie, jeżeli znane są im pieśni.

Istniejące w parafiach chóry są mile przyjmowane przez wiernych i zdarza się, że śpiewają wówczas chórzyści swoje partie, ale też i lud.

Schole liturgiczne, jeżeli dobrze są kierowane, stają się pomocą w dobrym udziale danej wspólnoty we Mszy św.

Jest dobry udział poszczególnych grup, ruchów kościelnych w Eucharystii. Członkowie tych grup chętnie angażują się do wykonywania pewnych funkcji podczas Mszy św. parafialnej, jak lektora, psalterzysty, do modlitwy powszechnej, komentatora, zbierającego ofiary na tacę.

Są dobre asysty ministranckie w naszej archidiecezji i ministranci mają ładne stroje liturgiczne.

Na ogół poprawnie jest sprawowana Msza św. i nie ma w naszej archidiecezji większych nadużyć w tym względzie.

---

³¹ Kuria Metropolitalna Białostocka. *Karta: dane statystyczne od 1995 r.*

VI. Cienie tegoż sprawowania

Sprawy ogólne:

Ważny i smutny problem dotyczy przedostania się świeckich elementów do Mszy św., jak powitania przedstawicieli parlamentu, władz państwowych, samorządowych (ich obecność na Mszy wzrasta wraz z nadchodzącym czasem kolejnych kampanii wyborczych), wojska, policji; później trzeba im pod koniec Mszy dziękować. To bulwersuje zwyczajnych wiernych. Podobnie wita się duchownych różnych stopni i dziękuje się im za obecność (nie zawsze modlą się). Z Mszami łączy się dni imienin duchownych różnych stopni i podczas Eucharystii organizuje się akademię imieninową; podobnie jest z prymicjami, jubileuszami kapłańskimi itd.

Msze św. z okazji uroczystości państwowych, miejskich itd. z udziałem orkiestr stają się więcej widowiskiem niż modlitwą.

W niektórych kościołach porządek w prezbiterium, zakrystii ma wiele do życzenia. Nie zawsze jest czysto, nie zawsze świeże kwiaty, zapalki przy świecach na ołtarzu. Ambona spełnia rolę regału na księgi liturgiczne do Mszy św., sakramentów czy sakramentaliów. Szaty liturgiczne nie zawsze bywają czyste. Należałoby podarte księgi oddać do intrologatora lub kupić nowe.

Nie we wszystkich kościołach Msze św. w niedziele i święta są ułożone w odpowiednich odstępach czasowych.

Brak w większości parafii chórów kościelnych.

Schole nierzadko wyłączają ze śpiewu obecną na Mszy większość wiernych. Brak jest pracy formacyjnej nad scholami i dlatego jej uczestnicy nie zawsze są skupieni i raczej pozują na artystów, niestety nie najlepszej klasy.

Na ogół jest nieodpowiedni dobór pieśni we Mszy św., nie liczymy się z danym okresem liturgicznym itp. Mały jest repertuar pieśni śpiewanych przez wiernych. Rzadko gdzie wierni są uczeni nowych pieśni.

Nie ma (w przeważającej większości parafii) pracy formacyjnej nad ministrantami. Jest raczej tylko szkolenie, jak należy służyć, ale nie ma tam ducha.

Mało jest skupienia przede Msza św. i po jej zakończeniu; nie wykorzystuje się obowiązujących i polecanych momentów ciszy podczas Eucharystii.

Lektorzy, mali chłopcy, nie są dobrze przygotowani do tej funkcji.

Podczas Mszy św. na ogół nie ma czasu na uwielbienie Pana po Komunii św. kapłana i wiernych.

Mata troska o dobre nagłośnienie w kościele.

Zbieranie ofiar na tacę niemal przez całą Mszę św., zaczynając już w czasie czytań.

Świątynie na ogół są pozamykane w dzień i wierni nie mają dostępu do tabernakulum, aby adorować Pana.

Nowa moda odtwarzania z wież kościelnych różnych melodii jest sprzeczna z chrześcijańską i katolicką tradycją. Do naszej tradycji należą dzwony i trzeba je wykorzystywać. Także należy odrzucić nowe zwyczaje narzucania wiernym obowiązkowej muzyki w kościele między Mszami emitowanej z płyt kompaktowych czy też kaset magnetofonowych.

Księża

Nie zawsze jesteście należycie przygotowani do Mszy św. pod względem duchowym i liturgicznym. Trzeba księgi liturgiczne przejrzeć przede Mszą św., zobaczyć, co proponuje Kalendarz liturgiczny.

Mało jest wśród nas wyciszenia przede Mszą św., hałas w zakrystii, rozmowy, żarty, śmiechy. Nieraz bywa, że kaznodzieja do ostatniej chwili rozmawia w zakrystii, żartuje z konfratrami i za chwilę idzie głosić homilię.

Zauważa się wielki pośpiech podczas odprawiania Mszy św., małą troskę o odpowiednie wypowiedzianie świętego tekstu. Mało jest śpiewanych Mszy św. w niedziele i święta, brak śpiewu prefacji.

Korzystamy czasami z tekstów liturgicznych już nieaktualnych (np. z paryskiego wydania modlitw eucharystycznych z 1970 r.). Zdarza się zmienianie stałych tekstów mszalnych, a mianowicie wypowiadamy teksty w dawnym tłumaczeniu podczas przygotowania darów (sprzed 1986 r.); zmieniamy w modlitwie eucharystycznej teksty, gdy wspominamy biskupa, w modlitwie za zmarłych, wymieniając świętych.

Wypowiada się teksty głośno, które obowiązkowo należy wymawiać po cichu.

Nie ma równowagi czasowej między Liturgią Słowa i Eucharystii. Dla tej drugiej nie ma już czasu i dlatego ulubiony drugi kanon. Za mało korzystamy z możliwości wyboru różnych tekstów stałych i zmiennych (formularzy) we Mszy św.

Błędnie od początku Mszy św. korzysta się z ambony (powinno się ją wykorzystywać tylko podczas Liturgii słowa).

We Mszy św. przeważnie pozdrowienie: *Pan z wami i Miłość Boga Ojca...*, pierwszy i trzeci akt pokutny. Rzadko jest aspersion. Jeśli jest, nie powinna być na tej samej Mszy w każdą niedzielę.

Nie jest dobrze, jeżeli jeden lub dwóch księży głosi homilię przez całą niedzielę. Powinno się mówić na Mszy przez siebie celebrowanej. Trzeba skończyć z czytaniem homilii mniej lub bardziej dyskretnie. Po

prostu należy przygotować się solidnie i mówić bez kartki. Ludzie chcą żywego słowa i na temat Ewangelii. Pan Jezus posłał nas przez Biskupa głosić słowo Boże, a nie czytać. Nie powiedział: *Idźcie, i czytajcie*.

Za długie są ogłoszenia, szczególnie komentarze do nich. Nie mogą być drugą homilią.

Nie jest rozwiązany palący i bolesny problem nieuzasadnionych binacji i trynacji w niedziele, święta, a nawet w dni powszednie.

Źle się dzieje, gdy nie ma celebrowanych Mszy św. za parafian ipsa die. Na ogół nie dba się o jakość nabywanych hostii i wina (problem odpowiedniej materii). Wypiekaniem hostii i komunikantów zajmowały się przeważnie siostry klauzurowe, np. benedyktyнки i to było też źródłem ich utrzymania. Warto o tym pomyśleć.

Problem przystępowania wiernych do Komunii św. Naganne jest samowolne wprowadzanie przez księży Komunii wiernych w postawie tylko stojącej, a karygodne napiętnowanie tych świeckich, którzy zgodnie z zarządzeniem Episkopatu Polski (z 1980 r.) chcą ją przyjmować na klęcząco.

Zwrócić należy uwagę na pruryfikowanie naczyń liturgicznych, szczególnie poza ołtarzem, w zakrystii itp.

W koncelebrze zdarza się, że koncelebransi do niej dochodzą po rozpoczęciu liturgii; mamy niechęć do nakładania ornatów, przekrzykujemy głównego celebransa i często za niego mówimy wstęp do modlitwy powszechnej i jej zakończenie.

Nie ma zazwyczaj modlitwy po Mszy św. i odpowiedniego skupienia.

Bez słusznej przyczyny nie należy celebrować Mszy *sine populo*, bez żadnego uczestnika i w pomieszczeniu niesakralnym.

Nagminnie nie używa się obowiązkowego okadzenia przy wystawieniu w monstrancji. Wystawienie tylko dla samego błogosławieństwa.

Wierni

Wielu z nich spóźnia się na Mszę św. lub łatwo rezygnuje z niej z błahego powodu (goście przyszli).

W okresie poza zimowym stoją poza kościołem.

Są tacy, którzy są obecni jako widzowie tylko.

Wierni mają małą wiedzę o Mszy św., o znakach liturgicznych, nie rozumieją potrzeby uczestnictwa postaw itp.

Trudno często ich namówić do czytania Pisma Świętego i innych funkcji, z małym namaszczeniem przyjmują Komunię św. i za przykładem kapłanów nie mają czasu na dziękczynienie.

Wielu opuszcza Mszę św. po Komunii, nie czekając na ogłoszenie lub nie zostając na wystawienie Najświętszego Sakramentu.

Trudno znaleźć dorosłych mężczyzn do procesji eucharystycznej (baldachim, chorągwie, sztandary).

VII. Uwagi końcowe

1. Jest paląca potrzeba pouczenia naszych wiernych o liturgii, w tym szczególnie o Tajemnicy Eucharystycznej, do czego nas tak często zachęca papież Jan Paweł II.

2. Winniśmy przynajmniej raz na rok przeczytać *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego, do Lekcjonarza mszalnego, do Roku liturgicznego*. Warto też brać do rąk *Kalendarz Liturgiczny, Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów (1994)* czy też ostatnio wydane pismo *Kapłan głosiciel słowa, szafarz sakramentów i przewodnik w drodze do trzeciego tysiąclecia*.

3. Będąc przekonani, że uświęcamy się przez spełnianie naszych funkcji kapłańskich, w tym przez sprawowaną liturgię, starajmy się ją celebrować jak najbardziej godnie i pięknie z żywym udziałem naszych wiernych. W ten sposób będziemy usuwali cienie z naszej Eucharystii, a wprowadzimy więcej blasku.